

ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ПРАВО КОНКУРЕНЦІЇ

POLICY OF THE EUROPEAN UNION IN THE FIELD OF COMPETITION LAW

Гречківський В.Д., аспірант

*Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Наукова стаття присвячена дослідженню питання політики Європейського Союзу у сфері права конкуренції. Стаття містить визначення конкуренції між країнами-членами, економічних і інституційних завдань ЄС у сфері конкурентного права, відкритої конкурентної ринкової економіки на рівні публічних правовідносин, концепції, що виключає дискримінацію економічних свобод на державному рівні. Наведено досвід Європейського Союзу у сфері конкурентного права, які обов'язки покладаються на компанії, що займають домінуюче становище на ринку. Охарактеризовано проблеми, з якими стикається конкурентна політика ЄС, зокрема приватноправова дискримінація, яка здійснюється шляхом обмеження конкурентної боротьби юридичними особами. Зазначено особливості проведення спільної політики країнами-членами ЄС у сфері конкуренції. Визначено необхідність здійснення загальної політики як засобу регулювання природних і штучних монополій, недопущення монополістичних змов. Наведено загальні особливості таких угод, як угоди про розподіл ринків, фіксування цін, угоди про виключні права, угоди про патенти, угоди про товарні знаки, франчайзинг і ліцензійні угоди. Зазначено основні цілі спільної політики країн-членів ЄС у сфері конкуренції, такі як усунення загроз, небезпечних для вільного ринку; поліпшення виробництва; економічний процес; посилення конкурентоспроможності бізнесу тощо. В статті наведено основні положення Договору про функціонування ЄС та норми конкурентного права закріплені у приписах Ради ЄС як у приписах законодавчого органу Європейського парламенту, Регламенті про застосування Договору (Регламент № 17 від 06.02.1962); Регламенті про застосування статті 101 розділу III Договору (Регламент № 19/65 від 02.03.1965); Регламентом про контроль над концентраційними діями підприємств, над контролем у результаті злиття (Регламент № 4064/89 від 21.12.1989).

Ключові слова: право конкуренції, природні монополії, штучні монополії, конкурентна політика ЄС, приватноправова дискримінація.

The scientific article is devoted to the study of the policy of the European Union in the field of competition law. The article contains a definition of competition between member states, economic and institutional tasks of the EU in the field of competition law, an open competitive market economy at the level of public legal relations, a concept that excludes discrimination of economic freedoms at the state level. The experience of the European Union in the field of competition law, which obligations are imposed on companies occupying a dominant position on the market, is given. The problems faced by the EU competition policy are characterized, in particular private law discrimination, which is carried out by restricting competition by legal entities. The specifics of joint policy implementation by EU member states in the field of competition are indicated. The need to implement a general policy as a means of regulating natural and artificial monopolies and preventing monopolistic conspiracies was determined. Common features of such agreements as market sharing agreements, price fixing agreements, exclusive rights agreements, patent agreements, trademark agreements, franchising and license agreements are given. The main goals of the common policy of the EU member states in the field of competition are indicated, such as the elimination of threats dangerous to the free market; improvement of production; economic process; strengthening business competitiveness, etc. The article provides the main provisions of the Treaty on the Functioning of the EU and the rules of competition law enshrined in the regulations of the Council of the EU as well as in the regulations of the legislative body of the European Parliament, the Regulation on the Application of the Treaty (Regulation No. 17 of 02.06.1962); Regulations on the application of Article 101 of Chapter III of the Treaty (Regulation No. 19/65 of March 2, 1965); Regulation on control over concentration actions of enterprises, over control as a result of mergers (Regulation No. 4064/89 dated 21.12.1989).

Key words: competition law, natural monopolies, artificial monopolies, EU competition policy, private law discrimination.

Постановка проблеми. Політика Європейського Союзу з самого моменту створення була направлена на підтримку конкуренції між країнами-членами на належному рівні, що відповідно розцінювалось як одне з основних економічних і інституційних завдань, виконання якого складно було забезпечити. Досягнення бажаних ефектів спільного ринку вимагає від європейських держав забезпечити відкриту конкурентну ринкову економіку на рівні публічних правовідносин. Вищезазначене відповідає концепції, що виключає дискримінацію економічних свобод на державному рівні.

Дослідженням питання щодо принципів конкурентного права Європейського Союзу у своїх наукових працях займалися такі вчені як: Андрощук Г. О., Авлітов С. С., Журик Ю. В., Петров Д. А., Портер М., Реверук С. К., Санахметова Н., Тотієв К. Ю., Удалов Т. Г. та інші.

Виклад основного матеріалу. Країни-члени Європейського Союзу, яким притаманна континентальна правова система, мають самостійне законодавство в галузі конкурентного права направлене на боротьбу з недобросовісною конкуренцією з метою підтримки динаміки розвитку і постійного вдосконалення конкурентного права.

Досвід Європейського Союзу у сфері конкурентного права розкриває основні засади підприємницької діяльності в ЄС та допомагає з'ясувати, які обов'язки покладаються на компанії, що займають домінуюче становище на ринку.

З проблем, з якими стикається конкурентна політика ЄС варто зазначити приватноправову дискримінацію, яка здійснюється шляхом обмеження конкурентної боротьби юридичними особами, зокрема через певні тарифні угоди, демпінг, спонукання до укладення договорів певного характеру тощо [1]. Однак, за результатами проведення спільної політики країнами-членами ЄС у сфері конкуренції, через узгоджені у правовому полі дії і плани, спрямовані на запобігання порушень конкуренції в межах спільного ринку, вищезазначену проблему вдалось мінімізувати.

Загальна політика є засобом регулювання природних і штучних монополій, а також спрямована на корекцію підприємницьких практик, які набувають характерних рис «монополістичної змови».

Політика зачіпає угоди про розподіл ринків, фіксування цін, угоди про виключні права, угоди про патенти, угоди про товарні знаки, франчайзинг і ліцензійні угоди.

Цілями спільної політики у сфері конкуренції є:

- усунення загроз, небезпечних для вільного ринку;
- поліпшення виробництва або розподілу товарів;
- технічний і економічний прогрес;
- зростання ефективності економіки;
- посилення конкурентоспроможності товарів, послуг і бізнесу з об'єднаної Європи [2].

Окрім конкурентного права, питання реалізації цілей політики у сфері конкуренції також віднесено до сфери регулювання антимонопольного права ЄС, яке в свою

чергу визначається як сукупність норм, спрямованих на попередження і припинення антиконкурентних (обмежувальних) відносин та спрямованих на усунення зловживань домінуючим становищем на ринку, що забезпечується контролем економічної концентрації. Об'єктом регулювання антимонопольного права ЄС є відносини, що впливають на конкуренцію на ринку Європейського Союзу [2].

Гармонізація антимонопольного права ЄС здійснюється на рівні первинного права ЄС та на рівні вторинного права – шляхом розробки директив та регламентів. Відповідні правовідносини регулюються Договором про Європейське об'єднання вугілля і сталі 1951 року; Договором про Європейське економічне співтовариство 1957 року; Регламентом Ради Європейського Союзу та Директивою Комісії Європейського Союзу [3].

Останні документи закріплюють положення про штрафи і періодичні штрафні санкції; правила застосування норм, що забезпечують ефективне спостереження і спрощення адміністрування; сферу застосування положень міжнародних документів, а також взаємовідносини між національними законами і положеннями договорів і регламентів.

Основні положення про конкуренцію в Європейському Союзі визначені статтями 101 і 102 Договору про функціонування ЄС. Крім того, норми конкурентного права закріплені у приписах Ради ЄС як у приписах законодавчого органу Європейського парламенту. Такі приписи закріплені Першим Регламентом про застосування статей 85-86 Договору (Регламент № 17 від 06.02.1962); Регламентом про застосування статті 101 розділу III Договору (Регламент № 19/65 від 02.03.1965); Регламентом про контроль над концентраційними діями підприємств, над контролем у результаті злиття (Регламент № 4064/89 від 21.12.1989) [3].

Конкурентне право ЄС зазнало реформування через видання нового Регламенту у грудні 2002 року (набув чинності 01.05.2004), який закріплював особливості застосування статті 81 Договору в редакції Лісабонського договору 2007 року і новозакріпленої статті 102 Договору про функціонування ЄС.

Так звана порівняльна та оманлива реклама, що регулювалась нормами Директиви 84/450/ЄЕС 1984 року, також стала елементом регулювання конкурентних правовідносин, адже її статтями 2,7 не допускається реклама, яка може ввести в оману адресата реклами, обманути останнього та вплинути на комерційну діяльність адресатів реклами [3].

Варто зазначити, що реклама регулювалась не лише цією Директивою, а і Директивами № 89/552/ЄЕС про телебачення та № 97/36/ЄС про телевізійну рекламу, телевізійні магазини і спонсорство.

Наприклад, Директива № 97/36/ЄС встановлює межі так званої прихованої реклами у телевізійних фільмах чи програмах, Директива № 89/552/ЄЕС регулює особливості здійснення телевізійного мовлення, а Директива № 93/98/ЄЕС визначає правовідносини щодо захисту даних, зокрема особливості ведення баз даних [3].

В свою чергу, Директива № 2000/31/ЄС визначає особливості боротьби з недобросовісною конкуренцією в ЄС, має на меті мінімізувати або ліквідувати агресивну комерційну діяльність у сфері електронної торгівлі, та є першим міжнародним документом, що закріплює поняття «комерційні комунікації».

Визначення «комерційні комунікації» закріплене статтями 6 та 7 вищезазначеної Директиви регламентують передачу рекламних повідомлень за допомогою мережі Інтернет таким шляхом, що є несумісним з передачею неналежної реклами. З метою гармонізації європейського законодавства проти недобросовісної конкуренції було затверджено профільну Директиву Європарламенту та Ради ЄС № 2005/29/ЄС щодо недопущення недобросовісної комерційної діяльності [3].

Більшість науковців наголошують, що вищезазначена Директива містить положення, що різняться між собою, створюють правові колізії, невизначеність застосування, у регулюванні міжнародно-правових відносин з реклами, що вводить в оману чи обманює потенційного споживача. Безпосередньо норми, що розбігаються врегульовують групу відносин спрямованих на припинення реклами.

Застосування міжнародних норм з метою організації діяльності міжнародної комерції складає труднощі та перешкоди правового характеру, зокрема у сфері реклами товарів у різних державах – членах Європейського Союзу. Положення Директиви затверджені з метою створення в країнах ЄС єдиного правового механізму, спрямованого на запобігання таких видів недобросовісної комерційної діяльності, як реклама, що вводить в оману, порівняльна реклама, реклама конкретної групи товарів, реклама на телебаченні, в мережі Інтернет, в інших медійних засобах інформації [4].

Межі регулювання правовідносин Директивою визначені у статті 1, якою визначено, що у сфері дії документа знаходиться тільки та комерційна діяльність, якою наявний ризик ущемити інтереси споживачів. Відповідно до пункту 1 статті 3 Директиви надається визначення таким діям, як недобросовісної комерційної діяльності, шовиникає в рамках правовідносин між підприємцями і споживачами.

Окрім вищезазначених міжнародних документів, як джерел конкурентного права Європейського Союзу, необхідно наголосити ще на такому документі як Зелена книга про захист інтересів споживачів у ЄС, яку було затверджено Європейською комісією в 2001 році [4].

Вищезазначений документ направлений на врегулювання проблем захисту споживачів, у сфері безпосередньо пов'язаній з комерційною діяльністю господарюючих суб'єктів.

Також, слід зазначити про міжнародний документ як Припис про просування товарів на ринку, який має на меті недопущення монопольного становища суб'єктів господарювання на ринку, забезпечення єдиних умов для подання інформації про товар, що продається, проведення призових лотерей, виграшів тощо.

Зелена книга, опублікована Європейською комісією в 2005 році містить розділ щодо позовів про відшкодування збитків, заподіяних порушенням антимонопольного законодавства Європейського Союзу, який врегульовано процес захисту прав осіб, що були порушені шляхом порушення антимонопольного законодавства Європейського Союзу тощо. Крім того, Зелена книга містить норми, що обґрунтовують позовні вимоги щодо порушень, визначених статтями 101 і 102 Договору про функціонування ЄС [4].

Розглянувши попередні джерела конкурентного права в Європейському Союзі, необхідно також зазначити, що практика Європейського Суду також є джерелом комерційного права, що може бути використана у подальшому, однак слід зазначити, що у країнах континентальної правової системи відсутній судовий прецедент, на відміну від країн англійського права. Тобто, судову практику як джерело використовують без посилання на неї у тих чи інших обставинах.

Щоб описати особливості практики Європейського Суду у відповідній сфері, необхідно зазначити, що по справам щодо уникнення монополізму чи недобросовісної конкуренції тощо зазвичай виносяться постанови за результатами розгляду скарг на рішення Комісії Європейського Союзу, адже у відповідній сфері саме Комісія виконує контрольні та координаційні функції, здійснює моніторинг застосування принципів і норм, що обмежують монополістичну практику. В рамках Комісії функціонує Генеральний директорат з питань конкуренції, який визначає політику у сфері конкуренції на рівні інститутів ЄС [5].

Вищезазначена Комісія також займається розглядом проектів правочинів за участю підприємств кількох держав – членів Європейського Союзу, зокрема розглядаються питання реорганізації підприємств, злиття акцій підприємств чи активів, питання спільних підприємств тощо, тобто те, що у результаті може дати недобросовісну конкуренцію. Предметом розгляду Комісії зазвичай виступають випадки порушення конкурентного права за заявою однієї із держав-членів або Комісія може на свій розсуд розглянути ту чи іншу справу, взаємодіючи з уповноваженими органами держав-членів ЄС, які нададуть необхідні матеріали, інформацію, іншу допомогу [5].

Загалом, антимонопольне право ЄС поширює своє регулювання не тільки на держав-членів Європейського Союзу, його дія поширюється і на інші держави, що не входять до Союзу, адже у певних випадках, торгівля держав-членів ЄС охоплюється обмеженням конкуренції, коли господарюючі суб'єкти, зареєстровані за межами ЄС, зафіксували ціни або поділили між собою ринки всередині ЄС, або господарюючі суб'єкти, зареєстровані за межами ЄС, займають домінуюче становище на спільному ринку ЄС.

Однак, застосування рішення Комісії проти підприємств, що зареєстровані за межами ЄС складає труднощі, адже останні знаходяться під захистом держав, в яких зареєстровані, та які можуть бути не державами-членами ЄС. Також, відповідні держави-члени ЄС можуть навіть не здійснювати співробітництво з антимонопольних питань на міждержавному рівні з Комісією, про яке йшла мова у цій науковій статті попередньо. А у певних ситуаціях і співробітництво не дає гарантії застосування рішення

комісії щодо підприємства, зареєстрованого в державі, що не входить до ЄС [5].

Висновки. Питання регулювання конкуренції в Європейському Союзі розподілено в межах компетенції між національними антимонопольними та судовими органами, а також органами ЄС.

Національні органи державної влади, які в межах компетенції займаються питаннями конкуренції розподілені на спеціалізовані і неспеціалізовані. Спеціалізованими органами державної влади є антимонопольні органи, неспеціалізованими органами є органи внутрішніх справ – поліція та суди. Спеціалізовані органи загалом здійснюють нагляд за дотриманням національного законодавства про конкуренцію, інші питання, визначені установчими документами таких органів, зазвичай це антимонопольні органи, а також виконують завдання у визначеній сфері від ЄС.

Недобросовісна конкуренція часто є предметом діяльності вищезазначених органів, та виникає внаслідок боротьби за ринок, яка суб'єктами ринку часто ведеться незаконними методами, що негативно впливає на економіку. Такі методи одержали загальну назву недобросовісна конкуренція. Договором про функціонування ЄС встановлено заборону на укладення угод між підприємствами, прийняття рішень їх асоціаціями та здійснення узгоджених дій на спільному ринку або на значній його частині, які можуть заподіяти шкоду торгівлі державам-членам і мають своєю метою або наслідком запобігання, обмеження чи спотворення конкуренції в межах єдиного економічного простору, такі угоди визнані публічним правом несумісними із загальним ринком.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрощук Г.О. Конкурентне право: захист від недобросовісної конкуренції : навчальний посібник. Вид. 2-е, перероб. і доп. К. : ЗАТ «Інститут інтелектуальної власності і права». 2003. 304 с.
2. Журик Ю. В. Антимонопольно-конкурентне право України : навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2011. 272 с.
3. Петров, Д. А., Попондопуло В. Ф. Конкурентное право : учебник и практикум для академического бакалавриата / под общ. ред. В. Ф. Попондопуло. 2-е изд., перераб. и доп. М. : Издательство Юрайт, 2015. 350 с.
4. Реверук С. К., Сива Т. В., Реверук Л. С. Основи теорії економічної конкуренції : навч. посіб. К. : Знання, 2007. 271 с.
5. Тотьев К.Ю. Конкурентное право (правовое регулирование деятельности субъектов конкуренции и монополий. Учебник для вузов. 2-е изд., перераб. и дополнен. М. : РДЛ, 2003. 480 с.